

VÝSTAVNÍ ČINNOST JEDNOTY KU POVZBUZENÍ PRŮMYSLU V ČECHÁCH VE 30. LETECH 19. STOLETÍ NA PRAŽSKÉM HRADĚ

Marie Pospíšilová

Jedním z nejvýraznějších jevů 19. století se staly průmyslové výstavy. Stále vzrůstající počet jejich pořadatelů usiloval zpřístupňováním co nejrozsáhlejších seskupení ukázek nejmodernějších a nejkrokovějších průmyslových výrobků umožnit srovnání a konkurenci a tím přispět k dalšímu průmyslovému rozvoji. Výstavy se měly stát hybnou silou pokroku. František Xaver Harlas již v r. 1904 vyjádřil význam výstav v 19. století slovy: "Pro devatenácté století není významnějších zjevů v kulturním životě národů nad výstavy, ony projevy vzdělanosti, bohatství, důmyslu, jimiž národové zápolí v míru o uznání své práce a všech svých kulturních snah. V devatenáctém století teprve se vyvinuly ze strohých počátků malých místních výstav až k těm světovým výstavám, k těm svátečním dnům lidstva, při kterých se soustřeďuje na kterémkoliv místě vše krásné, rázovité, užitečné, co v té době po širém světě lidé vymyslili a vyrobili."^{1/}

I pro vyjádření smyslu výstav, tak jak byl chápán v 19. století, a celé jejich atmosféry, bude nejlépe přesně citovat následující formulace z konce minulého století:

"V nové době staly se výstavy z mnohých vážných příčin nezbytnou potřebou. Pronikavá působnost jejich na utváření poměrů národohospodářských jeví se zvláště v těchto čtyřech směrech:

a/ Původní účel všech výstav byl rázu kupeckého, spočívající v usnadnění styků mezi výrobcem a odběratelem. Železnice a výroba parních strojů vyvolaly ve výrobě a odbytu ohromné změny. Výrobce neobmezoval se dále jen na své nejbližší okolí, nýbrž rozvážel své zboží po dalekých okracích, soutěžil s výrobcí domácími. Soutěž je mocnou pružinou každé činnosti. Výrobci cizí museli obecenstvo seznámiti se svými výrobky, a pořádali za tím účelem výstavy, které prospěly jak výrobcům, kteří nabyli odběratelů, tak obecenstvu, které si mohlo zboží vybrati dle ceny a jakosti.

b/ Výstavy poskytovaly však jak výrobcům samým, tak obecenstvu hojné poučení. Výrobce poznal nové vzorky, vystihl nový způsob výroby,

obecenstvo tříbilo si vkus. Ve výrobě nastalo zápolení k dokonalosti, a obecenstvo při výrobě také stalo se soudnějším. A tím právě

c/ získal též obecný stav kulturní. Čilejší život hospodářský přispěl k tomu, že příkré rozdíly stavů společenských nabyly rázu jemnějšího, stálým pohybem sblížily se třídy nejvyšší se středními, a nižší svou důležitostí při výrobě dopracovaly se uznání. Státní společnosti vzrůstalo stále více společných zájmů. A konečně

d/ mají výstavy vždy v zápětí veliký okamžitý zisk pro města a okolí, kde se pořádají..."^{2/}

Výstavy byly různého zaměření a různé šíře záběru, byly pořádány i malé místní oblastní výstavy nebo různě speciálně zaměřené. Co do oborů byly obyčejně děleny do tří základních skupin - jako výstavy průmyslové, hospodářské a umělecké.^{3/} Vyšším stupněm pak byly všeobecné výstavy, zahrnující všechny předchozí. Co do rozsahu byly vyšší formou než výstavy krajské a oblastní výstavy zemské, které pak v polovině 19. století přerostly do světových.

Co se týče zemských průmyslových výstav, byla nadlouho pokládána za nejstarší na evropském kontinentě pařížská výstava, uspořádaná v r. 1795 v zámku St. Cloud, s pokračováním ještě o tři roky později na Martově poli. Údajně se však Němci nechtěli smířit se svým druhořadým postavením za Francií, pátrali proto v historii a v r. 1887 se jim podařilo najít skutečně ještě starší výstavu, která se konala roku 1791 v Praze, podle nich tedy na "německé půdě".^{4/} Starší prameny se o pražské výstavě v r. 1791 zmiňovaly jen mimochodem s odůvodněním, že tam nebyly udíleny ceny, a tak nešlo o plnohodnotnou výstavu. Na obhajobu jejího evropského primátu se v r. 1904 postavil Harlas: "Avšak tato výstava Pražská zasluhuje prvního místa plným právem. Poprvé provedena tu myšlenka oslaviti památnou chvíli /korunovací Leopolda II. na krále českého/ seskupením výrobků průmyslových, ladným jich uspořádáním, přehledným seřaděním a rozdělením a předložením veřejnosti - tedy vystavením. Poprvé vysloveno, že výstava tato vykonává osvětové poslání, že má seznamovati s výrobky lidské píle a výtvary uměleckými, v přehledném srovnání ku porozumění je přiváděti, a ukázati, které druhy tvarů a výrobků vynikají a zároveň které nedostatečny jsou. Tak vytčen úkol výstav poprvé jasně, stručnými slovy přesně v správném moderním smyslu, a tím zajištěno prvenství Pražské výstavy průmyslové z r. 1791. nade všechnu pochybnost."^{5/}

Avšak dr. Hallwich v článku První průmyslová výstava v Bohemii v r. 1890 připomenul dávnou instituci výročních trhů, na niž moderní průmyslové výstavy navázaly a poukázal na výroční trh výlučně tuzemských výrobků, který nechal Rudolf Chotek v r. 1754 připravit na Chotkově ostrově u Veltrus obchodním radou Ludvíkem Loscanim na počest císařov-

ny Marie Terezie, jež také skutečně výstavu navštívila. Přišel s názorem, že veltruskou výstavu v r. 1754 je opravdu třeba pokládat za zemskou průmyslovou výstavu a že jubilejní oslavy roku 1891 budou tedy opožděné. Připomněl, že za Marie Terezie byl průmysl v Čechách neobyčejně podporován. Rakouská monarchie utrpěla ztrátou průmyslového Slezska a tato ztráta měla být nahrazena zintenzívněním průmyslu ve zbylých zemích monarchie, především v Čechách. Za tím účelem bylo v r. 1746 zřízeno Universal-Commerz-Directorium v čele s Filipem Kinským a o tři roky později Rudolfem Chotkem.^{6/} V r. 1769 potom vznikla v Čechách podpůrná společnost "pro zemědělství a svobodná umění" a na ni navázala v r. 1788 "vlastenecko-průmyslová" společnost, která dala základ i pozdější Jednotě ku povzbuzení průmyslu.^{7/}

Český průmysl stále trpěl zejména dovozem levnějších zahraničních výrobků, jež z trhu vytlačovaly tuzemské. Tento problém byl řešen jednak zvyšováním dovozních cel, jednak přímo zákazy dovozu určitého zboží. Druhá možnost řešení byla potom formulována v učení Adama Smithe, který přišel s názorem, že se má zanechat výroby, jestliže lze zboží koupit odjinud laciněji. Z hlediska dalšího vývoje národního hospodářství se ale Smithovo učení zástupcům správy českého gubernia zdálo být nepřijatelné. Volili proto cestu chránění domácího průmyslu zákazy dovozu cizozemského zboží. Rakouský stát tuto politiku sledoval odedávna, zejména v případě textilních výrobků, o čemž svědčí i celní řád z r. 1788 nebo z r. 1792. Opatření proti podloudnému dovozu zahraničního zboží byla velmi přísná.^{8/}

To však nestačilo. Aby průmysl nezanikl, musel být soustavně podporován a zdokonalován. Za tím účelem vznikaly již od 18. století všude na světě různé podpůrné spolky. Země s nejstarším průmyslem měly také nejstarší spolky k povzbuzení a rozšíření průmyslu. Tak dublinská Royal Society klade svůj vznik již do r. 1731, londýnská Royal Society of Arts zahájila svou činnost r. 1754 a na konci 18. století založil Hamilton obdobnou společnost ve Filadelfii. Pro Čechy to však byly vzory příliš vzdálené, přímým vzorem se jim proto stal nejstarší průmyslový spolek na evropské pevnině - pařížská Société d'encouragement pour l'industrie nationale, založená r. 1801. V mnohém se shodovala s pozdějším českým spolkem, avšak byly mezi nimi i podstatné rozdíly, dané odlišným státním zřízením a stavem průmyslového rozvoje. Zatímco v popředí Société stáli pokrokoví stoupenci revolučního režimu a přední učenci, v čele snah o povzbuzení českého průmyslu byla nacionálně zaměřená stará rodová česká šlechta, usměrňující a vedoucí v závěsu podnikavou průmyslovou buržoazii, která v zemích rakouské monarchie ještě nebyla tou samostatnou silou, jako tomu bylo v pokrokových průmyslových velmocech - Anglii, Americe nebo Francii.

V Čechách se údajně pokusil Josef Dietrichstein^{9/} založit spolek ku povzbuzení průmyslu již na přelomu let 1825 a 1826, zatím ale bezúspěšně. Šťastnější situace nastala, když byl v. r. 1826 nejvyšším purkrabím království českého a prezidentem gubernia jmenován Karel Chotek^{10/}, jenž se ihned postavil do popředí snah o povznesení českého průmyslu, které tak byly řízeny shora, z nejvyšších nacionálně aristokratických kruhů.

Roku 1827 přišel rada českého gubernia Petr Josef Eichhoff^{11/} s návrhem, aby byla každoročně pořádána výstava českých průmyslových výrobků. Účel těchto výstav byl zdůvodňován v tom smyslu, že česká průmyslová výroba byla podceňována a že bylo třeba tento předsudek odstranit, výstavami dokázat kvalitu českých výrobků a posílit sebevědomí českého průmyslu. Ve skutečnosti však bylo především třeba renovovat výrobní metody a umožnit konkurenci. Nejvyšší purkrabí Chotek Eichhoffův návrh schválil a guberniálnímu radovi Karlu Augustu Neumannovi^{12/}, jenž měl dozor nad obchodem a továrnami v Čechách, uložil, aby vyhledal pro výstavu vhodnou místnost a zjistil příhodnou dobu jejího konání. Protože oba tito úředníci nebyli patřičného původu a navíc ani ne českého, je příznačné, že do čela výstavního výboru Chotek postavil příslušníka starého českého aristokratického rodu - hraběte Josefa Dietrichsteina s odůvodněním, aby výstava měla u veřejnosti větší vážnost.

Výstava se uskutečnila ve dnech 1. srpna - 2. září 1828 v prostorách reduty - Vusínovského domu na Starém Městě. Výrobky na ní ještě nebyly hodnoceny, Dietrichstein pouze sepsal pro gubernium zprávu, k níž připojil návrhy, jež by mohly sloužit k podpoření a povzbuzení průmyslové činnosti. V nich opět zdůraznil nutnost ustavení trvalé instituce s tímto cílem. Začátkem roku 1829 potom Dietrichstein adresoval Chotkovi spis se svými přesnými představami o této instituci i s přesnou osnovou jejích stanov. Tam byl uveden i název spolku: Verein zur Ermunterung des Gewerbsgeistes in Böhmen^{13/} /přesně tedy Jednota ku povzbuzení průmyslového ducha v Čechách, což byl v podstatě překlad názvu francouzské Société, pouze "průmyslový duch" byl nový Dietrichsteinův termín/.

Dietrichstein si přál, aby byl nový spolek potvrzen ještě před výstavou r. 1829, aby ještě mohl převzít její řízení. Podal rovněž návrh, aby byly na výstavě posuzovací komisí udílěny medaile. Chotek napsal o vzor medailí do Milána, kde se již dříve každoročně konaly průmyslové výstavy spojené s udělováním cen. Milánská mincovna slíbila pro české gubernium medaile zhotovit. Většina návrhů medailí byla řešena v klasicistním duchu - hlavním motivem byla vždy bysta císaře Františka I. s následujícími nápisy: Durch Kaiser Franz I. Schutz dem

Kunstfleisse, Schutz dem Kunstfleiss durch Kaiser Franz I. nebo Schutz durch Kaiser Franz I. dem Kunstfleisse /obr. 2/. Avšak Chotek tyto návrhy zavrhl, protože medaile neměla oslavovat nadnárodního monarchu, nýbrž měla zdůrazňovat národní princip výstav. Takže nakonec byl zvolen jednoduchý návrh, na líci s korunovaným českým lvem a nápisem: Wlast ctj českau přičinliwost a na rubu s věncem, do nějž měl být vepsán letopočet a jméno odměněného /obr. 1/. Model medaile provedl Luigi Cossa a v Miláně ji razil L. Manfredi.

Rozdílání medailí z výstavy v r. 1829 se konalo v r. 1831 v promočním sále Karolina. Dietrichstein řídil i další průmyslovou výstavu v r. 1831, ale spolek stále ustaven nebyl, i když gubernium oznámilo jeho schválení již 4. ledna 1830. Teprve 1. března 1833 se konala první schůze zakládajících členů Jednoty. Její úlohou bylo především ujmout se rozdílání cen z poslední výstavy v r. 1831 a potom pořádání dalších výstav.

Inhed v srpnu 1833 byla Jednota postavena před naléhavý úkol. Ve dnech 27. července až 22. září 1833 podnikal císař František I. dvouměsíční cestu po Čechách. 16. srpna v doprovodu císařovny a císařského dvora dorazil do Prahy. Hned v prvních hodinách svého pobytu v Praze císař přednesl k nejvyššímu purkrabímu Chotkovi přání, že by rád shlédl na jednom místě shromážděné výrobky českého průmyslu. K přípravě této výstavy byl sice přizván Dietrichstein a Nostic z ředitelstva Jednoty, ale vše řídilo i tentokrát ještě gubernium s odůvodněním, že někdejší výstavní komise měla již s prací toho druhu zkušenosti z předchozích tří výstav a měla přehled, čí výrobky se při výstavách vyznamenaly a nejlépe by tedy reprezentovaly český průmysl v očích císaře. Byla to výjimečná příležitost představit císaři účastníky dřívějších výstav, kteří byli pak i během císařovy prohlídky sami přítomni a u svých výrobků připraveni zodpovědět případné císařovy dotazy. Pozvánky rozesílal sám Chotek. Problém byl v tom, že výstava byla neplánovaná, výrobci s ní nepočítali a své nejlepší výrobky měli rozeslané po jiných výstavách a trzích anebo připravené pro lipský veletrh, který se měl konat zanedlouho. A na to, vyrobit nové zboží, nebyl dostatek času, neboť 3. září chtěl císař Prahu už zase opustit. Přes všechny tyto obtíže se pomocí obrovského úsilí, důstojně císaři předvést český průmysl, podařilo shromáždit mnohem více výrobků než bylo na předchozích výstavách. Bylo jich tolik, že pro ně musely být na Pražském hradě uvolněny dva velké reprezentační sály - Španělský a Německý /dnes Rudolfova galerie/. Tak měly k instalaci výrobků, tehdy na počátku třicátých let v Čechách ještě ryze klasicistně uměřených tvarů, posloužit rokokově zdobné sály v podobě, kterou jim ve druhé polovině 18. století dal Kilián Ignác Dienzenhofer a freskař Jan Kryštof Saeckel, jež však přežila

pořádání výstavy jen o necelé tři roky. Podobu obou sálů a instalaci výrobků v r. 1833 nám zachytily dvě litografie, zhotovené Vettersem podle kreseb Josepha Schulze /obr. 3, 4 /, jež byly zahrnuty do upomínkové publikace o císařově cestě po Čechách: Denkbuch Über die Anwesenheit Ihrer k.k. Majestäten Franz des Ersten und Caroline Auguste in Böhmen im Jahre 1833.^{14/}

Výstava v r. 1833 nebyla posuzována komisí, výrobky nebyly oficiálně hodnoceny. Jediným soudcem byli císařští manželé. Mnoho výrobků na výstavě zakoupili, další objednali a některé dostali darem. Na rozdíl od předchozích pražských průmyslových výstav to nebyla výstava veřejná, ale pouze soukromá, připravená jen pro návštěvu císařského dvora. Přípravy probíhaly narychlo a byly dokončeny skutečně na poslední chvíli. Protokol z výstavy^{15/}, vypracovaný guberniálním radou Neumannem pro nejvyššího purkrabího a prezidenta gubernia Chotka, obsahuje chronologický seznam vystavovatelů, tak jak postupně dodávali své zboží na výstavu. První den - 27. srpna - byly zapsány pouze dvě položky - umělé květiny Anny Sádlové z Mladé Boleslavi a zboží pražského knihkupce Enderse. Několik málo jich přibýlo 28. srpna, hned jako třetí položka seznamu byl zapsán reliéf města Prahy od pražského knihovníka Antonína Langweila, jenž pak byl umístěn na podlaze uprostřed Německého sálu. Celkem bylo zapsáno 248 čísel, přičemž čím pozdější datum, tím víc výrobků přicházelo a přesně 50 jich bylo přijato ještě 2. září, na kdy již byla stanovena císařská prohlídka. Jako poslední byla zapsána kachlová kamna pražského hrnčíře Františka Eisenbranda. Přitom císařovna se rozhodla sama navštívit výstavu už dopoledne, protože se obávala, že potom při oficiální odpolední prohlídce už nebude dostatek času, aby si všechno mohla dokonale prohlédnout. V malém Německém sále strávila přes hodinu a obdivovala se kartounům, porcelánu, sklu a zejména zmíněnému Langweilovu modelu Prahy.

Po třetí hodině odpoledne se pak na výstavu vrátila, aby spolu s císařem, za doprovodu generálního ředitele Jednoty Dietrichsteina a výběrové a posuzovací komise vykonali oficiální návštěvu. Procházeli oběma sály a u stolů a vitrín s vystaveným zbožím rozmlouvali s výrobci. Z císařových výroků, zaznamenaných ve zmíněném Denkbuch, je patrné, že přál řemeslníkům, setrvávajícím u tradičních výrobních metod, kteří byli stále ještě schopni úspěšně konkurovat strojové výrobě. Např. ve Španělském sále pochválil výrobce česané vlněné příze Sedláčka, který mu potvrdil, že může čestně obstát v konkurenci se strojovou výrobou. Císař se tak ujišťoval, že snad nemusí být průmyslový vývoj nezbytný, že není nutné, aby tradiční rukodělnou řemeslnickou malovýrobou nahrazovala tovární velkovýroba, která s sebou nutně přinášela narůstání dělnických mas, z monarchova hlediska obávaného nespokojeného, bou-

řícího se živlu. U určitých oborů - jako třeba sklářství, výroby keramiky aj., zastoupených právě na hradní výstavě, se tento revoluční přerod opozdil a časově posunul ke středu 19. století. Tyto obory tedy mohly na výstavě císaře uspokojit. V Denkbuch je podrobně popsána císařská prohlídka obou výstavních sálů a císařovy rozhovory s vystavovateli, což je zajímavé pro přiblížení atmosféry^{16/}, podobně jako rejstřík vystavených oborů, tak jak jej 3. září, den po císařské prohlídce, rada Neumann připojil k protokolu z výstavy.^{17/}

V Denkbuch a v Prager Zeitung^{18/} byly vyjmenované předměty, které vzbudily na výstavě největší pozornost. Zvláštního ocenění se dostalo siderolitu, nové hrncířské hmotě blízké kamenině, na povrchu lakované. Siderolit dodal na výstavu pouze jediný výrobce - firma Schiller a Gerbing, která jej v Děčíně-Podmoklech začala vyrábět od r. 1829.^{19/} Na druhém místě byl hodnocen porcelán. Zboží vystavily čtyři porcelánky.^{20/} Na třetím místě bylo hodnoceno sklářské zboží. Broušené, řezané a malované sklo obeslalo celkem 12 skláren a sklářů.^{21/} Na výstavě byly zastoupeny i nedávno objevené druhy sklářských výrobků. Byl to hyalit, který sem vedle jiného skla poslala buquoysská sklárna z Jiríkova Údolí, jíž patří prvenství jeho výroby /od r. 1817 produkovala černý a od r. 1819 i červený hyalit/. Na výstavu byly zaslány i výrobky z lithyalinu, který vzbudil pozornost již na předchozích průmyslových výstavách v r. 1828, 1829 a 1831. Pocházely ze sklárny v Polevsku, objevitele a výrobce lithyalinů - malíře skla a rafinéra Friedricha Egermanna.^{22/} Ceněná byla potom zvláště zrcadla.^{23/} Za nimi pak byly jmenovány skleněné kompozice, jimiž se rozuměly skleněné imitace drahých kamenů a perel. Na Pražský hrad zboží tohoto druhu dodalo celkem osm vystavovatelů.^{24/} Dále bylo hodnoceno litinové zboží a potom zlatnické a stříbrnické práce. Zlatnickými a šperkařskými výrobky výstavu obeslali šperkaři Johann a Michael Richterové z Prahy.^{25/} Stříbrnické práce vystavili pražští stříbrníci Josef František Václav Fortner a jeho starší syn Ludvík Jan Jindřich Fortner^{26/} a pražský stříbrník bavorského původu Tomáš Höpfel.^{27/} Dále bylo vysoko hodnoceno zámečnické zboží, astronomické a jiné umělecky hodnotné hodiny, zbraně, chemické výrobky, cukr, zejména řepný rafinovaný, dřevo na rezonanční desky, truhlářské práce, zejména krásně vypracované dětské hračky, ozdoby a klobouky z české slámy, lněná plátna, ubrusy, nitě, krajky, hedvábné krajky, surová a potom anglickou a tureckou červení barvená bavlněná příze, bavlněné výrobky různých druhů, vkusem a desénem vynikaly krásně barevné tištěné kartouny a mušelíny mnoha našich vynikajících továren právě tak jako pletené zboží a bobinet, dále pergamen, ozdobné papírenské a knihvazačské práce, papír, pečetní lak, pera, barvené a tištěné vlněné výrobky různých druhů, šátky, filcové klobouky. Nakonec

tírají lesy a pole, na nichž pracuje lid, vykonávající různé polní a lesní práce a jednotlivá řemeslnická zaměstnání, jako je zpracování dříví, sklářství, hrnčířství, tkalcovství, ševcovina aj. Doprovázen malou družinou a knězem obchází řemeslníky feudální zeměpán, který nad lidem bdí a dohlíží na jeho práci. Pojetí kresby diplomu zcela odpovídalo smýšlení představenstva Jednoty, které v těchto zakladatelských třicátých letech tvořila téměř výhradně vlastenecky zaměřená rodová aristokracie. Takže ačkoliv byla kresba určena na diplom průmyslové jednoty, jež měla mít za úkol podporovat rozvoj průmyslu, Führich v ní nezobrazil žádné moderní průmyslové produkty - jako železnice, parní stroje nebo továrny, ale zcela v duchu romantického historismu i v tomto případě použil ryze středověkých motivů a právě tak, jak to vyhovovalo i již zmíněným císařovým představám, námětem vyobrazení byli jednotliví řemeslníci - malovýrobci, tedy vlastně ještě feudální výrobní systém. Hlubší smysl měl nepochybně i korunovaný český lev v rohu diplomu, který připomínal vlastenecké cíle, které měli zakladatelé Jednoty a které měla Jednota sledovat.^{29/}

Diplom tedy Führich pojal ve stejném romantickém gotizujícím a vlasteneckém duchu jako vypracoval i titulní list Denkbuch z císařské cesty po Čechách v r. 1833, který mu byl rovněž zadán /obr. 6 /. Císařští manželé na něm jakožto "otec a matka Vlasti" shovívavě shlížejí z jakéhosi gotizujícího zarámování k zástupcům českého lidu, přicházejícím složit jim hold.^{30/}

Slavnostní rozdělení odměn z průmyslové výstavy v Praze v r. 1831 se konalo 4. října 1833 v 11 hodin dopoledne ve Španělském sále na Pražském hradě, tedy opět znovu v síni, která o měsíc dříve hostila císařskou výstavu. Pro skutečnost, že i odměňování předchozí pražské průmyslové výstavy se mělo dít pod nejvyšší císařskou záštitou, svědčí to, že slavnostní výzdobě sálu dominoval portrét císaře Františka I. Tentokrát se však jednalo o veřejnou záležitost - přihlížející zaplnili sál do posledního místa. Určená sedadla zaujali nejvyšší purkrabí Karel Chotek, představitelé zemského gubernia a generálního direktoria Jednoty a členové posuzovací poroty. Chotek promluvil o účelu slavnosti, na něj navázal vrchní ředitel Jednoty a předseda posuzovací komise - Josef Dietrichstein. Pak přišlo na řadu rozdělení cen. Nebylo však k dispozici tolik medailí, aby je mohl získat každý, komisí tak hodnocený. Nakonec byl zvolen ten způsob, že medailemi byli oceněni všichni toho zasluhující, ale skutečně je dostalo jen vždy několik zástupců. Takže zlatou medaili obdrželo pět výrobců, ale oceněni tak byli ještě další čtyři. Podle rozdělení zlatých medailí je zřejmé, že nejvyšší úrovně v Čechách dosahoval textilní průmysl, hlavně výroba kartounů a lněných pláten, a na druhém místě pak bylo sklářství.^{31/} Stříbrnou medailí již by-

bylo oceněné zboží, které na výstavu zaslal pražský obchodní dům Egidia Kriner & synové, jehož sortiment v jednotlivostech sice nebyl výjimečný, ale velmi důležitý tím, že tak různorodé zboží ve velkém expedoval do zahraničí.

Po ukončení výstavy na Pražském hradě bylo dalším úkolem Jednoty vyhodnocení výstavy z r. 1831 a uspořádání slavnostního rozdílení cen. Již v červenci 1833 přednesl Dietrichstein guberniu přání, aby se slavnost nekonala v promočním sále Karolina, jak tomu bylo dříve, ale přímo na Pražském hradě. Důvod uváděl jak praktický - z minulé slavnosti byla zkušenost, že sál Karolina byl příliš těsný pro tak početné shromáždění. Uváděl však i citový důvod, typický pro vznícenou vlasteneckou atmosféru té doby, že uspořádání slavnosti na místě "každému Čechu tak drahém" zvýší lesk slavnosti. Gubernium si však netroufalo samo o Hradě rozhodnout bez vědomí císaře a nejvyšší purkrabí Chotek proto Dietrichsteinovi doporučil, aby císaře sám přímo požádal. Aby byl císař spíš nakloněn uskutečnění slavnosti v prostorách Pražského hradu, bylo datum jejího konání stanoveno na den císařových jmenin - 4. října. Dietrichstein skutečně využil císařovy návštěvy výstavy 2. září 1833 k tomu, aby mu přednesl svou žádost a císař mu vyhověl.

Slavnost udílení odměn 4. října 1833 byla první příležitostí, kterou samostatně organizovala Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách. Rozdělované medaile měly být až druhořadým oceněním. Nejvyšší poctou, jakou vystavovatel mohl získat, se mělo stát přijetí za člena Jednoty. Proto bylo k slavnosti odměňování nutné vedle medailí opatřit i důstojné reprezentativní členské diplomy Jednoty. Pro zhotovení návrhu vhodné alegorické kresby na diplom se Jednota obrátila k malíři německého původu z Liberecka - Josefu Führichovi, který již v době studia na pražské Akademii proslul uměním kompoziční kresby.^{28/} Ve dvacátých letech přispěl svými kompozicemi do III. dílu Dějiny českých v obrazech. Avšak v pražském prostředí tehdy pro jeho opoziční postoj vůči profesorovi Akademie Berglerovi panovala proti Führichovi zaujatost. Oproti na Akademii stále vládnoucímu klasicistnímu romantismu hledal novou inspiraci v romantickém gotizujícím historismu. Když se v r. 1829 vrátil z římského pobytu do Prahy, začal prosazovat katolický nazarenismus. Získal si i zástupce umělecké kritiky, takže během svého pětiletého pražského působení v letech 1829-1834 měl otevřené pole působnosti, i když vlastně technickou stránku malby nikdy neovládl a zůstal jen vynikajícím komponistou a kreslířem. Tak i diplom Jednoty /obr. 5 / navrhl jako bohatou, narativně výpravnou, do detailu prokreslenou mnohafigurovou kompozici na krajinném pozadí, jemuž v levém horním rohu vévodí výstavný zeměpanský feudální zámek - nebo v duchu gotizujícího romantického historismu spíš ještě hrad. Pod ním v jeho stínu se rozpros-

lo ohodnoceno podstatně víc vystavovatelů - celkem 25, z nichž 14 ji skutečně získalo. I mezi odměněnými stříbrnými medailemi dominovalo sklářství, textilní průmysl a potom výroba porcelánu. Oceněn stříbrnou medailí byl také terralit - vedle siderolitu další nová keramická hmota.^{32/} Stejný počet dvaceti pěti výrobců byl oceněn i bronzovou medailí, z nich ji však získalo celkem 21. Mezi držiteli bronzových medailí byli opět hlavně skláři, pak textilníci, také výrobci siderolitu a potom mnoho jednotlivých výrobců různých oborů - rezonančních desek k hudebním nástrojům, papíru, per, hodináři, ocelárna aj.^{33/} Poté vystoupil ze středu odměněných držitel zlaté medaile - výrobce lněného plátna v Lomnici, August Šlechta, aby jménem všech poděkoval. Ke slavnostnímu rozdělení medailí byla vydána tištěná zpráva.^{34/} Ředitelstvo Jednoty se dohodlo s Václavem Hankou na překladu zprávy do češtiny, k němuž však nakonec nedošlo.

Tak se v říjnu 1833 Jednota konečně vypořádala s minulými výstavami. V té době se pro ni stalo zase už naléhavým úkolem uspořádání další průmyslové výstavy v Praze. V r. 1828 bylo stanoveno, že se pražské průmyslové výstavy, zprvu řízené guberniem a potom Průmyslovou jednotou, budou konat pravidelně každý rok. Třetí výstava v r. 1831 ale již měla roční zpoždění a po ní k uskutečnění výstavy, kterou měla připravit už samostatně Jednota, stále nedocházelo /pokud hradní výstavu v r. 1833 ponecháme stranou jako výjimečný případ víceméně neveřejné instalace/. V r. 1834 se potom Jednotě zdálo, že uplynula příliš krátká doba od mimořádné císařské výstavy a že vystavovatelé nebudou ochotni podstupovat opět výdaje na výstavu. Proto se předpokládalo, že k pražské výstavě dojde v následujícím roce. Avšak nakonec i z toho sešlo. Úspěch pražských výstav byl podnětem k tomu, že vídeňská vláda pojala úmysl konat takové výstavy i ve Vídni a první říšská výstava, která měla mít rozsah celého mocnářství, byla do Vídně svolána právě v r. 1835. České výrobky měly být zaslány do Vídně a nebylo žádoucí, aby během konání říšské výstavy výrobci obesílali ještě jinou výstavu. Ředitelstvo Jednoty samo uvítalo odklad pražské výstavy, protože se obávalo, že by výrobci ani nebyli schopni hodnotnými výrobky v dostatečném množství zásobit obě výstavy. Avšak Chotek chtěl pro Prahu zachránit alespoň menší výstavku. Měl představu, že by české výrobky vystavené ve Vídni byly 15. září z výstavy převezeny do Prahy, kde by z nich byla uspořádána na způsob výstavy roku 1833 malá výstava pro nového císaře Ferdinanda, který měl začátkem října poprvé navštívit Prahu. Tak se měl Pražský hrad stát opět místem konání průmyslové výstavy. Dvorská komora ale ani konání této malé výstavy nechtěla připustit. Tvrdila, že se u vídeňské výstavy musí počítat především s českými výrobky a že by byla výstava rozbitá, kdyby z ní byly předčasně odebrány. Dvorská komo-

ra proto žádala, aby se toho roku v Praze nepodnikaly vůbec žádné výstavy a v tom smyslu se vídeňští činitelé obrátili i na císaře, aby sám zasáhl. Císař rozhodl, že vídeňská výstava má být všemožně podporována a veškerá pražská činnost, která by tomu škodila, má být odvolána.^{35/}

Mezitím co tak opět sešlo z pražské průmyslové výstavy, bylo rozhodnuto, že se v r. 1836 na Pražském hradě uskuteční korunovace císaře Ferdinanda a císařovny Marie Anny Pii na české krále. Součástí oslav se po vzoru pražské korunovace Leopolda II. v r. 1791 měla stát i průmyslová výstava, k níž tak mělo konečně zase v Praze dojít. Zvláštní korunovační komise, ustavená na Pražském hradě k přípravě korunovace, pověřila již osvědčeného pražského dekorátéra Josefa Navrátila výzdobou hradních prostor, určených k reprezentačnímu využití během slavností. Vedle pokojů císařských manželů, komnat v arcivévodském křídle, maleb v místnostech prvního, druhého i třetího poschodí paláce a patnácti pokojů v Ústavu šlechtičen to byl především korunovační /Vladislavský/ sál. Opatřeny novými podlahami a Navrátilem vymalovány byly i oba velké reprezentační sály - Španělský a Německý.^{36/} V nich však tentokrát neměla být instalována průmyslová výstava. Důvodem odstranění barokních fresek, štukové a jiné výzdoby stěn a stropů a jejich nahrazení moderní dekorativní malbou byl korunovační ples, pro nějž byly oba velké hradní sály rezervovány, podobně jako tomu bylo při korunovaci v r. 1791. Průmyslová výstava musela sestoupit z Hradu na Staré Město do Klementina a v r. 1836 pro ni propůjčil sál a vedlejší místnosti hrabě August Ledebour ve svém paláci na Horním Malostranském náměstí, kde našla přístřeší již i výstava v r. 1829.^{37/}

Rozsah Jednotou připravené České výstavy plodin a výrobků průmyslových v Ledebourském paláci v r. 1836 předčil rozsah předchozích pražských průmyslových výstav. 251 výrobců a obchodníků pod 4 046 výstavními čísly vystavilo na 60 000 exponátů. Bohemia ve 112. čísle psala: "S hrdostí může Čech touto výstavou putovati, vše tu hlásá čest a slávu jeho vlasti a dokazuje, jak důležité místo již zaujímáme v průmyslu a umění mezi ostatními zeměmi v Evropě." Oficiální návštěva dvora se konala den po královské korunovaci - 8. září v 10 hodin dopoledne. Císařskou návštěvu na výstavě uvítalo generální ředitelstvo Jednoty a hostitel výstavy - hrabě Ledebour. Panovníkovi se výstava tolik líbila, že ji v doprovodu kancléře Metternicha a hraběte Kolovrata navštívil ještě jednou v neděli 11. září a mnoho vystavených předmětů zakoupil. Nad zdarem průmyslové výstavy vyslovil císař potěšení také v listu Josefu Dietrichsteinovi jako předsedovi Jednoty.^{38/}

Vídeňský akvarelista Eduard Gurk^{39/} zachytil mnoho událostí z korunovačních slavností na svých akvarelech, které pak vídeňští litogra-

fové převedli do grafických cyklů /ve sbírkách Pražského hradu je celkem 12 litografií cyklu/.^{40/} Je mezi nimi např. královská korunovační hostina, konaná 7. září ve Vladislavském sále /obr. 7, 8/ a tam rovněž odbývaná královnina korunovační hostina 12. září. V sále kromě panovnického stolu stály dvě řady po šesti stolech, u nichž byl hostitelem vždy jeden z nejvyšších úředníků českého gubernia. Na stolech stály zmenšené modely nejvýznamnějších pražských staveb - na panovnickém stole staroměstské Mostecké věže a Prašné brány a na zbývajících dvanácti stolech vždy model, mající vztah k hostiteli stolu - např. na stole purkrabího Chotka to byl gotizující místodržitelství le-tohrádek v Královské oboře.^{41/} Na Gurkových akvarelech byly zachyceny i vedlejší součásti oslav, jako byla Lidová slavnost v Invalidovně 14. září, ale průmyslová výstava zůstala stranou jeho zájmu. Podobně však také František Hager v r. 1791 v cyklu rytin z Leopoldovy korunovace nevěnoval pozornost průmyslové výstavě.

Postupně se průběhem třicátých let měnilo i složení Průmyslové jednoty, spolek tehdy pozbyl svého stavovského základu a otevřel se přílivu nových měšťanských sil. Takže nakonec muselo v letech 1841-1843 dojít ke změnám stanov, jež byly původně přizpůsobeny stavovskému složení členů. Třicátá léta však rovněž znamenala konec činnosti Jednoty, týkající se areálu Pražského hradu. I když i napříště se výstavy konaly pod patronací nejvyšších státních představitelů - jak to můžeme sledovat i v celoevropském měřítku na příkladě světových výstav nebo ještě v r. 1891, kdy také patronaci nad Jubilejní zemskou průmyslovou výstavou převzal František Josef I.

V r. 1931 byly ve 32. ročníku Světozoru pod názvem Jak se v Praze obchodovalo otištěny oba litografické pohledy do Španělského a Německého sálu během výstavy v r. 1833 s doprovodným textem: První výstava obchodu a výrobků království Českého v síních Pražského hradu v r. 1833 na počest císaře Františka I., což by nasvědčovalo tomu, že by po ní měly následovat ještě další výstavy na Pražském hradě. Avšak k tomu již nikdy nedošlo. Po vzoru velkých světových výstav bylo cílem budovat větší výstavní areály, lépe vyhovující výstavním účelům než reprezentační sály v historické královské rezidenci, přeci jen kapacitně a provozně omezené.

1/ F. X. Harlas: Výstavy, v: Devatenácté století slovem i obrazem, Díl II., sv. 2 Dějiny politické a kulturní, red. J. Klecanda, Pra-

ha 1904, s. 776.

- 2/ Jubilejní výstava zemská království Českého v Praze 1891 s 519 vyobrazeními, 36 zvláštními přílohami, Praha 1894, s. 3-4.
- 3/ Viz v Historickém přehledu výstav v království Českém od r. 1791 do r. 1891, v: Sto let práce, třísvazkový sborník z Jubilejní zemské průmyslové výstavy 1891, Praha 1893.
- 4/ Denkschrift der Handels- und Gewerbskammer Prag von 27. Ock. 1887; Das Buch der Erfindungen; zde citováno z: Jubilejní výstava zemská ..., s. 3.
- 5/ F. X. Harlas, cit. d., s. 777-778.
- 6/ Die erste Gewerbe-Ausstellung von Dr. Hallwich, Bohemia 63, Nr. 55 25. 2. 1890, s. 1-3.
- 7/ J. Brožová: České sklo 1800-1860, Katalogy sbírek UPM, Sklo I., Praha b.d. /1977/.
- 8/ Toto i následující přehled spolků, údaje o zakládání Jednoty průmyslové v Čechách, její činnosti, není-li uveden jiný pramen, čerpáno z: B. Mendl: Český průmysl před sto lety a počátky Průmyslové jednoty, v: Sto let Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách 1833-1933, Sborník statí o vzniku, vývoji a působení Jednoty průmyslové, Praha 1934, s. 7-148.
- 9/ Josef Dietrichstein /1798-1858/, jediný syn Františka Josefa Dietrichsteina a ruské kněžny Alexandriny Andrejevny Šuvalovové, se narodil 28. března 1798. Když jeho otec jako bývalý stoupenec ministra Thuguta po jeho pádu odešel do výslužby, žil několik let v Anglii a tento pobyt dal nepochybně Dietrichsteinovi podnět k zájmu o průmyslové otázky. V Čechách žil na rodovém sídle v Libochovicích, kde je ve sbírkách jeho podobizna jako 12letého chlapce s badmintonovou raketou a míčkem v rukách, kterou v r. 1810 namaloval dánský malíř Jan Jakub Stunder /1760-1818/. V organizování českého průmyslového dění byl Josef Dietrichstein neobyčejně činný již od raného mládí. 21. února 1821 se oženil s Gabrielou, dcerou Josefa Vratislava z Mitrovic, dříve městského hejtmana a policejního ředitele v Praze. Správy rodinného majetku se ujal po smrti svého otce až r. 1854. /A. Kaubek: Děje města Libochovic nad Ohří s odvoláním na zemské desky a jiné původní prameny, V Litoměřicích 1874, s. 363: "Kníže Josef byl pán velmi vlídný a milostivý a proto jemu každý dlouhého panování přál. Všemohoucí však jinak ustanovil. V roce 1858 užíval lázně Karlovarské, odtud se v srpnu 1858 do Libochovic vrátil a obecenstvo se radovalo nad výsledkem užívání nadřečených lázní; však Bohu žel jen na čas několika dnů. Neb odsud odebral se kníže Josef do Friedlandu, na panství chotě nejmladší dcery Klotildy, provdané za hraběte Eduarda z Klam-Gallasů, majitele nadřečeného

panství. Po vystoupení na vysoký zámek Friedlanský zemřel kníže Josef dne 10. července 1858 náhle, pokud víme, následkem protržení srdečnice." - Nesouhlasí data./

- 10/ Karel Chotek /1783-1868/ byl pátým synem Jana Rudolfa Chotka, který působil několik let ve funkci nejvyššího purkrabího. R. 1803 vstoupil Karel Chotek do služeb českého gubernia. Připravoval se na ně právními studii. V r. 1815 se stal guvernérem v Terstu a od r. 1818 byl na 7 let pověřen správou Tyrol a Vorarlbergu. Snažil se o kulturní a hospodářské povznesení úrovně tamního kraje. Z Vorarlbergu byl povolán do Vídně, aby zde zastával funkci dvorního kancléře a předsedy studijní komise. Brzy poté r. 1826 se však stal nejvyšším purkrabím Českého království a předsedou zemského gubernia. Tehdy 43letý Chotek byl téměř poslední, kdo v jedné osobě spojil obě tak významné funkce předsedy stavovské obce i nejvyššího úředníka v zemi.

Zájem o průmysl byl u Chotků tradiční. Již Karlův otec Jan Rudolf jako nejvyšší purkrabí pečoval o zavádění anglických stavů a strojů na předení. Vedle toho se Karel Chotek zasadil o modernizaci dopravy, zavedení osvětlení a úpravy přírodních lokalit města Prahy, o vystěhování vojska z letohrádku královny Anny - za to vše získal při odchodu z funkce pražského purkrabího od města Prahy pamětní pohár, s nímž jej roku 1846 vypořádkoval Antonín Einsle. O Chotkově poměru k "české otázce" svědčí i to, že na doporučení Šternberků přijal za domácího učitele Františka Palackého. Již r. 1827 také vydal nařízení o vývozu uměleckých děl a dal podnět k údržbě Karlštejna. /B. Mendl - viz pozn. č. 8 a K. Křížová: Z obrazové sbírky Chotků ve Velkém Březně, Památky a příroda 1/83, s. 16-24./

- 11/ Eichhoff byl úředník měšťanského původu. Od r. 1825 byl radou českého gubernia, kolega později uváděného K. A. Neumanna a stejně jako on cizího původu, pocházel z Porýní.
- 12/ Neumann pocházel ze Saska. Až jako 31letý se r. 1802 dostal do Čech. Záhy se stal ředitelem známé továrny na tisk bavlněných látek v Kosmonosích. Od r. 1807 vyučoval chemii na pražském učení technickém a na univerzitě. Roku 1817 byl jmenován komerčním radou s titulem skutečného guberniálního rady.
- 13/ SŮ Archiv JPP 1829-1875, 2 /1829-1840/; Statuten des Vereins zur Ermunterung des Gewerbesgeistes in Böhmen, aj.
- 14/ Vyšlo v Praze v r. 1836. Odtud čerpány informace o výstavě. Dalšími prameny k výstavě v r. 1833 byly: Prager Zeitung Nro 141, 8. 9. 1833, Oesterreichische Staaten, Am 2. September; Prager Zeitung Nro 145, 15. 9. 1833, Ausserordentliche Beilage, Oesterreichische

Staaten, Prag; Novotný: Pražské výstavy, v: Staropražské variace na motiv Praha a cizina, Praha 1958, s. 303-319.

15/ Protokoll über die vor Ihren kais. kgl. Majestäten im Jahre 1833 ausgestellten böhmischen Gewerbsprodukte, SÚA Praha, PG 25/5, r. 1833.

16/ V Německém sále se císař nejprve zastavil u výrobků zákupské kartounky a pohovořil se synem továrníka Ignáce Leitenbergera. Pak se zastavil u knihvazače Sensta, jemuž se svěřil, že má krásné knihy i co do obsahu velmi rád, ale ještě raději má jejich krásné vazby, a že hlavní u knižní vazby je, aby se kniha dobře brala do ruky. Potom se zastavil u česané příze bratří Dorsů, jimž radil, aby svůj kapitál dobře zúročili. U bavlněné příze se zmínil, že neví, jestli je to tak správné, že vídeňská vlna platí vyšší a jiná nižší clo.

Císařovna se pak do Německého sálu ještě jednou vrátila. Ocenila tam zejména vkus a desén látek továrníků Köchlina, Singera, Příbrama, Jeruzaléma, Leitenbergera ze Zákup, Epsteina a Porgese, vyznačujících se krásnými barvami. Potom věnovala pozornost nábytku výrobce Chalyho a od mechanika Božka si nechala vysvětlit do všech detailů princip mechanického oka, které tu vystavoval. Jednalo se o přístroj, jenž měl názorně napomáhat výuce posluchačů očního lékařství, měl napodobovat křečovitě pohyby operovaného lidského oka. Mechanika Božka požádal o jeho zhotovení profesor MUDr. Jan Nepomuk Fischer. Božkem zhotovený přístroj byl potom využíván na pražské oční klinice. Císařovna Božkovi pro zvláštní prospěšnost aparátu vyslovila pochvalu. S velkým obdivem si pak prohlédla malířské barvy výrobce Junga, načež přistoupila k parfu-merijnímu zboží Adolfa Brichty z Prahy. Zeptala se jej, zda má na skladě také Cucumer-pomádu. Brichta císařovně však odpověděl záporně s vysvětlením, že na skladě ji nemá, protože tato pomáda má hodnotu, jen když je čerstvá, ale že na požádání ji může kdykoliv vyrobit, protože se tomu učil u Noqueta v Paříži. Nato císařovna od toho dne prohlásila Adolfa Brichtu svým osobním dodavatelem parfumerijního zboží. Pak se zastavila u rukavic továrníka Petra Boulogne, ale zvlášť se zajímala o lněná plátna Augusta Šlechtu z Lomnice a varnsdorfské ubrusy. Šlechtou zhotovené látky byly sbírkou všech na český trh přicházejících lněných látek a damašků. Císařovna se pak později ještě jednou vrátila k tomuto výrobcovi za doprovodu nejvyšší hofmistrové, kněžny Lažanské, která byla vyhlášenou znalkyní lněných látek. Prohlédly si všechny látky a vybraly jednu zvlášť jemnou tkaninu, kterou zakoupily.

Ve velkém Španělském sále dominovaly výrobky kosmonoské kar-

tounky, u nichž stál její majitel František Leitenberger. Císař mu přislíbil brzkou návštěvu jeho továrny. U vystavené vydělané kůže se císař pozastavil nad tím, jak to přijde, že ačkoliv je v Rakousku tolik dobré surové kůže, že kožené výrobky stále nedosahují zahraniční úrovně, zejména výrobků nizozemských. Zvláště se císař zajímal o smrkové dřevo na rezonanční desky k výrobě houslí a jiných hudebních nástrojů, vystavené továrníkem Františkem Bienertem. Vyslovil uspokojení nad tím, že je tak zužitkováváno dřevo, které by jinak shnilo v těžko přístupných osadách Českého lesa a navíc se s ním obchoduje až do Ameriky. Velmi dlouho císař prodlel u výrobků smíšeného zboží pražského obchodníka Egidy Krinera a ocenil jeho služby zákazníkům. Mezi jeho zbožím se nacházelo ledacos, např. i skleněné perly, ale zvláštní uznání sklídily dětské hračky. Císař projevil přání získat něco z nich pro vnuka ve Vídni, kterého by potěšily. Později jej císařovna ještě jednou upozornila na hračky s tím, že jejich vnuk ačkoliv teprve tříletý již pěkně mluví česky, a proto mu musí přinést něco z těchto krásných českých věcí. Velkou císařovu pochvalu pak sklídilo zboží truhláře Feigla, hlavně zhotovené z maďarského jasanového dřeva. Truhlář Kaubek vystavoval prádelník, který označoval za svůj mistrovský kus. U něj si nechal císař vysvětlit vše o různých druzích politur apod. U modelů střešních krovů výrobce Raneka se nechal poučit o sestavování střech. Výjimečně jej však upoutaly kuní kožešiny, upravené na způsob kožešin sobolích. Vystavoval je pražský kožešník Leopold Türkott. Císař se ho zeptal, zda zde byla již císařovna a jestli si něco koupila. V opačném případě by jí musel něco zakoupit sám. Pak se zastavil u česané vlněné příze výrobce Sedláčka a potom u orientálních čepic. Tam se zmínil, že si sám ve Strakonících zakoupil jednu takovou červenou a jednu bílou čepici. Velmi pochváleny byly výrobky nové továrny na bobinet, tj. anglický tyl, podnikatelů Notttrera a Breitfelda v Praze. Císař litoval, že pro nedostatek času už nemůže tuto továrnu navštívit a slíbil továrníkům, že, bude-li zdrav, brzy znovu přijede a pak že budou jistě jedni z prvních, kam půjde. Pak si prohlížel zbraně pražského puškaře Nováka a prohlásil, že se nemusí představovat, že jsou již staří známí. Delší čas strávil u součástek zbraní pražského Kehlnera a nechal si vše vysvětlit. Při prohlídce parního stroje, zhotoveného mechanikem Františkem Brüningem z Hořovic, položil několik otázek dvěma továrníkům, v té době stavícím parní stroje v Praze - Angličanům Thomasovi a Bracegirdlovi. U výrobků krajské věznice císař poznamenal, že je dobře, že se vězni musí učit tyto druhy práce, i když zpočátku mnoho zkazí. Delší dobu prodlel u lněných pláten výrobců

Errlehen a Firbleicheho. U vystavovaných šátků poznamenal, že jej zvlášť těší, že se s českými šátky může setkat i v Paříži. Císařovu velkou pochvalu sklidily české nitě a ještě víc krajky a hedvábné krajky a déle francouzsky hovořil s panem Meertem a paní Boussiaux o potřebách těchto průmyslových odvětví v Čechách. U slaměných klobouků si nechal vysvětlit přípravu žitné slámy k jejich zhotovení. Toto zboží vystavoval pouze jediný výrobce - Julius a Anna Kuhlmannovi z Prahy. Při císařově odchodu mu paní Kuhlmannová věnovala pár pantoflí z české obilné slámy s přáním, aby si je ráno obul. Nato jí císař se smíchem slíbil, že si je nazuje ještě ten den. Z dalšího zboží zaujaly císaře zejména pilníky, papíry a panem Batkou zhotovená ozdobná botanická cestovní pouzdra.

Císař prohlásil, že neví, kde mu z tolika krásných věcí hlava stojí. Ačkoliv se již brzy stmívalo, odmítl svou prohlídku urychlit, aby se nemohlo stát, že by něco přehlédl. Trval na tom, že musí vidět všechno, aby si udělal správný obraz o stavu českého průmyslu.

17/ Výrobky seřadil za sebou do skupin:

Kameny	broušené vřídelní kameny granáty mořská pěna
Hrnčířské zboží	cihly mramorové desky kamna
Kamenina	
Siderolit	
Porcelán	
Sklo	tabulové zrcadla broušené, řezané a malované sklo hyalit. lithyalin kompoziční /umělé/ kameny a perly
Kov a kovové směsi	olovo cín smíšeniny kovů stříbro zlato
Chemické výrobky	hornické a hutnické výrobky běloba miniaturistické barvy parfumérie

	.kyseliny a soli	
	mýdla	
	cukr a rafinovaný řepný cukr	
	rafinovaný indický cukr	
Výrobky z rostlinných částí /rostlinného původu/		
	dřevo	rezonanční desky a houslové dřevo střešní krovy moderních domů truhlářské zboží soustružnické zboží dětské hračky - 6 výrobců a firem pletivo a dřevo pletivo a sláma dřevěné krytiny
	len	surový len příze nitě plátno - několik druhů malířské plátno /zwillich/ damašek batist krajky, krajzlíky
	bavlněné zboží	surová příze barvená příze tkaniny surové a bílé barvený nankin barvené tkaniny tištěný kartoun bobinet /angl. tyl/ nitě
Kožené zboží		vydělaná kůže marokén křemencová příze rukavice lakovaná kůže pergamen
Pera		
Vlněné zboží		příze česané vlněné pleteniny s košatinami " " stroji vlněné výrobky barvené " " tištěné šátky

pletené zboží
lemy
Hedvábné zboží tištěné tkaniny
lemy, stuhy
hedvábné krajky
Smíšené produkty obrazy - svaté obrázky, Joh. Landgraf, malíř
z-Chebu

květiny

knihvazačské práce

chemické přístroje

galanterní zboží

obrazy: Pražský hodinář František Sumerauer vystavoval mozaikové obrazy Arnošta Kotzaurka [= hyalograf, činný v Praze. Vytvářel pohledy na známá lázeňská místa ze skleněných lamel a skleněného prachu. Vystavoval na všech průmysl. výstavách v Praze: 1828, 1829, 1831 a 1833; viz Brožová - pozn. č. 7/.

obchodní dům Václava Nováka z Prahy vystavoval olejové obrazy Václava Markovského;

olejové obrazy vystavoval i pražský malíř František Tkadlík

pasířské zboží

chirurgické nástroje

hudební nástroje

fyzikální nástroje

kožedělné práce

hřebenářské zboží

papír

papírmašé

reliéf Prahy

řezby

obuvnické zboží

pečetní lak

výšivky

hodiny /9 výrobců/

zbraně - víc druhů, nejvíc loveckých a cestovních zbraní

měděné broky

18/ Prager Zeitung Nro 145, 15. 9. 1833.

- 19/ Vytvoření siderolitu se připisuje Karlu Hufskému, který jej r. 1822 začal vyrábět ve Střekově a o dva roky později v Teplicích. /V. Scheufler: Siderolit - terralit, Umění a řemesla IV/75, s. 64-66./ Hradní výstavu však Haufský obeslal pouze střešními taškami ze své výroby v Unčíně /protokol z výstavy - viz pozn. č. 15/.
- 20/ Porcelán vystavili bratři Haidingerové z Lokte, jejichž zboží bylo na průmyslové výstavě v r. 1829 jako jediné odměněno stříbrnou medailí; Lippert & Haas ze slavkovské porcelánky, kteří se zúčastnili i výstavy v r. 1828 a v r. 1829 byly jejich výrobky ohodnoceny bronzovou medailí; dále porcelánka Fischer a Reichenbach v Pirkenhammeru /dnes Březová u Karlových Varů/, dalovická továrna Wilhelma Lorenze, původně zaměřená jen na výrobu kameniny. Porcelán dodal i Egidy Kriner, majitel velkého obchodního domu v Praze. /Protokol a A. Braunová: Kouzlo keramiky a porcelánu, Praha 1978./
- 21/ Byla to sklárna Arnošta Harracha v Novém Světě v Krkonoších, která již na výstavě v r. 1828 přišla s novinkami zásadního významu, jako bylo broušené křišťálové sklo se zatavenými keramickými pastami a sklo vrstvené rubínovým sklem, probušované a řezané; dále sklárna Eisner & syn z Kašperských Hor, jejíž výrobky byly rovněž oceněny už na výstavách v r. 1828 a 1829; potom rafinér skla a obchodník sklem Franz Vogel z Kamenického Šenova, jenž vyvážel sklo zdobené malbou zlatem do Orientu. Na hradní výstavě ještě netušil, že za měsíc nato obdrží ve stejných prostorách zlatou medaili za výstavu v r. 1831. Dále vystavovala sklárna Ignáce Palmeho & spol. z Práchně u Kamenického Šenova, jež se proslavila broušeným sklem, oceňovaným na výstavách v r. 1828, 1829 i 1831. Bylo exportováno hlavně do Španělska, Portugalska, Holandska, Ameriky, Turecka, Porýní, Vídně a Itálie, potom sklárna Johanna Mayra z Adolfova u Vimperku a buquoyská sklárna z Jiříkova Údolí /Jiřetína/ na Novohradsku v již. Čechách, knížecí salmovská sklárna ve Světlé u Čáslavi, Ferdinand Unger z Libné, Václav Adler, Franz Steigerwald z Radešic, Vincenc Neymeyer z Lipnice a Vincenc Walczstein z Prahy. /Protokol a J. Brožová: České sklo 1800-1860, viz pozn. č. 7./
- 22/ Egermann /1797-1864/ získal patent a privilegium na výrobu lithyalinů v r. 1829. Vzhled lithyalinů připomínal broušené a zlatem zdobené polodrahokamy - odtud název. /Protokol; J. Brožová - viz výše a J. R. Vávra: Případ skláře Egermanna, Praha 1975./
- 23/ Výstavu jimi obeslaly dvě firmy - opět pražský obchodní dům Egidy Krinera a potom sklárna Jiřího Abeleho z Nové Hůrky. /Protokol./
- 24/ Ignác Vorbach z Polevska, Ferdinand Unger z Libné, Josef Zenker z Josefodolu, J. Pfeifer & spol. z Jablonce, J. Tobisch a F. Klösterle z Děčína, August Zippe z Mistrovic a opět pražský obchodní

dům Egidy Krinera. /Protokol./

- 25/ Jedná se zřejmě o zlatníka a stříbrníka Michaela Antonína Richtera, který žil v Praze v letech 1773-1848 a v letech 1826-1847 byl dokonce prvním představeným cechu, a o jeho synovce Jana Prokopa Martina Richtera, žijícího v letech 1791-1855 rovněž v Praze. /Protokol a J. Hráský: Výrobní značky zlatnických, stříbrnických a ozdobnických mistrů v Čechách v letech 1800-1860, Acta UPM XIV, D. Supplementa 3, Praha 1981./
- 26/ Josef Fortner žil v Praze v letech 1768-1849, jeho starší syn Ludvík se narodil r. 1797, od r. 1856 žil ve Vídni. U Josefa Fortnera se vyučil i jeho mladší syn Ondřej Josef Fortner, který však teprve r. 1832 složil mistrovskou zkoušku a výstavu následujícího roku tedy ještě neobeslal. Právě v r. 1833 byl z náhrobku sv. Jana Nepomuckého ve Svatovítské katedrále v Praze odcizen jeden ze dvojice stříbrných barokních svícňů a některý z příslušníků této přední pražské stříbrnické rodiny zhotovil jeho přesnou kopii. /Protokol a J. Hráský - viz výše./
- 27/ Höpfel se narodil asi 1793 v Bernau v Bavorsku a zemřel r. 1847 v Praze. /Protokol a J. Hráský - viz výše./
- 28/ Fühlich /1800-1876/ v oboru kompoziční kresby získal na Akademii v r. 1821 zlatou medaili a v letech 1820, 1822 a 1823 stříbrnou. V r. 1820 a 1821 v Drážďanech studoval Dürerovy kresby, jež měly mimořádný význam pro jeho tvorbu.
- 29/ Viz B. Mendl: Český průmysl před sto lety..., pozn. č. 8, s. 83-84. Fühlichovu kresbu převedl do litografie C. Hennig. Kresba tvořila rámec vyšetřenému volnému poli uprostřed diplomu, v němž byl vepsán text: "Na základě této listiny jmenuje Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách členem...", "V Praze dne...". a "Ve jménu jednoty..." O diplomu také: Mittheilungen für Gewerbe und Handel herausgegeben vom Verein zur Ermunterung des Gewerbsgeistes in Böhmen, O-. Prag 1834, s. 8-9.
- 30/ Pod císařskou dvojicí v gotizující architektuře Fühlich nakreslil figurální symboly náboženství a spravedlnosti. Dole Čech a Češka věnčí jména Franz a Caroline. Čech je oblečen ve frygické zbroji s plamenným mečem, jako reprezentant nekonečné poddanské věrnosti vlasti. Žena drží přeslici jako obraz domácí pilnosti. Po stranách po stupních přicházejí složit hold z jedné strany chlapci a z druhé dívky, přinášející domácí luční kvítí. Dole je zobrazen včelí úl. Blízko odpočívá korunovaný český lev, na němž sedí Bohemie jako múza dějin a do análů zaznamenává radostné události Vlasti. Nahoře jsou zobrazeny dva důležité výjevy z habsburských dějin, svědčící o pobožnosti vládnoucího domu - zobrazen je Rudolf

Habsburský, jenž daroval knězi svého koně, aby se rychleji dostal k úmrtnímu loži nemocného a druhý výjev představuje císaře Františka, jak doprovází na poslední cestě ke hrobu mrtvolu neznámého.

31/ Zlatou medaili dostali:

- 1/ z hradní výstavy známý František Leitenberger, majitel kartounky v Kosmonosích,
- 2/ August Šlechta & synové - továrna na lněná plátna v Lomnici, jenž dostal 12. stříbrnou medaili již z výstavy v r. 1829 a z jehož zboží si na hradní výstavě nakoupila císařovna,
- 3/ Ignác Sedláček, výrobce příze v Heřmanicích, rovněž na hradní výstavě císařem pochválený,
- 4/ Johann David Stark, majitel závodu na zpracování minerálů v Praze,
- 5/ sklářský rafinér František Vogel z Kamenického Šenova, jenž také vystavoval na hradní výstavě.

Zlatou medailí byli dále oceněni:

- 1/ hraběcí harrachovská sklárna v Novém Světě,
- 2/ továrna na lněná plátna v Lomnici,
- 3/ továrna na kapsle a zápalky Sellier & Bellot u Prahy,
- 4/ železárna hrabat z Vrtby v Hořovicích.

Seznamy odměněných byly čerpány především z: Bericht der Beurtheilungs-Comission über die Ausstellung der Industrie-Erzeugnisse Böhmens von Jahre 1831, Prag 1833, SÚA Praha, PG 25/5 a dále pak z: Prager Zeitung Nro 157, 6. 10. 1833; Prager Zeitung Nro 159, 10. 10. 1833; Aus dem Berichte der Beurtheilungs-Comission über die Ausstellung der Industrie-Erzeugnisse Böhmens von Jahre 1831, Bohemia, Nro 129, 1833, 17. 10., Beschluss, Bohemia Nro 132, 1833, 3. 11. /A.M./.

32/ Stříbrnou medaili obdrželi:

- 1/ továrna na lithyalin Friedricha Egermanna v Polevsku,
- 2/ kartounka Leopolda Epsteina v Praze,
- 3/ Fischer & Reichenbach z porcelánky v Pirkenhammeru /Březové/,
- 4/ Josef Gartner - stavitel klavírů v Praze,
- 5/ Heinrich Göble - rafinér skla a výrobce skleněných kompozic u Jablonce,
- 6/ Josef Herzig - majitel továrny na bavlněnou přízi v Liberci,
- 7/ továrna na výrobu zrcadel hrabat Kinských ve Sloupu,
- 8/ Jiří Lippert a August Haas z porcelánky ve Slavkově,
- 9/ Johann Lötze a Josef Schmidt ze sklárny ve Zlaté Studni; vystavili soubor číšek z křišťálového skla s portréty členů rakouského panovnického domu,
- 10/ František Antonín Pelikán /1786?-1858/, rytec skla z Oldřicho-

vic u Mistrovic,

- 11/ Wilhelm Siegmund, výrobce šátků v Liberci,
- 12/ Wiener & synové, kartounka v Praze,
- 13/ Wünsche & spol., kartounka v Doksech,
- 14/ bratři Zenkerové, výrobci skleněných kompozic v Josefodolu, kteří se zúčastnili i hradní výstavy.

Dále byli stříbrnou medailí ještě ohodnoceni:

- 1/ Kryštof Abele - majitel továrny na zrcadla v Nové Hůrce,
- 2/ Dominik Bimann - rytec skla z Prahy /1800-1857/, v Praze navštěvoval malířskou akademii, v r. 1827 se usadil v Praze a vystavoval již na pražské průmyslové výstavě v r. 1829,
- 3/ knížecí fürstenberská železárna v Novém Jáchymově,
- 4/ porcelánka bratrů Haidingerů v Lokti,
- 5/ továrna na terralit. Na výstavě v r. 1831 jej vystavoval jeho vynálezce - Karel Hufský z Unčína;
- 6/ Jeruzalém a Příbram - kartounka v Růžovém údolí a Smíchově u Prahy, kteří již na výstavě v r. 1829 získali 17. stříbrnou medaili,
- 7/ Antonín Lebeda, puškař z Prahy,
- 8/ Ignác Martin, výrobce příze ve Cvikově,
- 9/ potomci Jana Matyáše Schmieda, továrna na vlněné výrobky ve Kdyni,
- 10/ továrna na slaměné klobouky Anny Řabkové v Praze,
- 11/ Antonín Ferdinanda Schürer, sklář v Polevsku, výrobce lust-rů, vývozce do Španělska, předák Turecké sklářské společnosti.

33/ Bronzovou medaili získali:

- 1/ Bienert & syn, výrobce rezonančních desek k hudebním nástrojům z Prášil /Stubenbach/ u Kašperských Hor, který vzbudil pozornost císaře i na hradní výstavě,
- 2/ Ignác Haffenbrödl, sklář,
- 3/ Ondřej Herkner - hřebenářský mistr z Liberce,
- 4/ Josef Joachym - ocelárny ve Slaném,
- 5/ Gotthalf Friedrich Kaden - majitel továrny na zrcadla v Horním Jiřetíně,
- 6/ bratři Kieslingové - výrobci papíru v Horním Lanově,
- 7/ Gustav Kuhlmann - výrobce krajek ve Wiesenthalu,
- 8/ bratři Lewy - výrobci per, vystavovali i na hradní výstavě,
- 9/ Josef Peuker - výrobce vlněného zboží ve Frýdlantu,
- 10/ bratři Porgesové - kartounka v Praze,
- 11/ Pušner a synové - výrobci kovových směsí v Tisé,

- 12/ Josef Rösler - výrobce nití v Krásné Lípě,
- 13/ Dionys Rudrich - kamenický mistr v Einsiedlu,
- 14/ Schiller & Gerbing - výrobci siderolitu v Děčíně, kteří byli v r. 1833 tolik obdivováni na hradní výstavě,
- 15/ Ignác Schöffel - výrobce krabic v Rychnově,
- 16/ Zikmund Neuhauser & spol. - výrobce šátků v Liberci,
- 17/ Řehoř Urban - obuvnický mistr v Budějovicích,
- 18/ Willenbacher & Řebíček - výrobci hracích hodin v Praze,
- 19/ Jan Vlach - výrobce orientálních čepic v Písku,
- 20/ Wunderlich & Petzold, výrobci pleteného zboží v Aši,
- 21/ František Antonín Zahn - sklář v Kamenickém Šenově, rafinér skla a obchodník sklem, založil závod kolem r. 1805, vyvážel sklo do řady evropských států a do zámoří.
Bronzovou medailí byli dále oceněni:
 - 1/ Blaška a synové - výrobci skleněných kompozic v Libné, kteří se zúčastnili i hradní výstavy,
 - 2/ Anna Hančlová - představená soukromého výchovného zařízení pro dívky,
 - 3/ František Novák - puškařský mistr v Praze, o němž na hradní výstavě císař prohlásil, že je to jeho starý známý,
 - 4/ Svoboda & spol., výrobce rukavic v Praze.
- 34/ Bericht der Beurtheilungs-Commission..., viz pozn. č. 31. Zpráva ohlašovala a odůvodňovala rozhodnutí výstavní poroty. Vyдалa ji Jednota za vedení Dietrichsteinova.
- 35/ Střed vídeňské říšské výstavy tvořila dvojice váz s růžovou polevou, v oválech s portréty císaře a císařovny, od Friedricha Egermanna z Polevska u České Lípy, jehož sklářské výrobky budily pozornost již na všech pražských průmyslových výstavách od r. 1828. Na upozornění kancléře Metternicha přistoupili císařští manželé na výstavě přímo k Egermannovým vázám. Císař se nechal informovat o jejich autorovi. Nezajímal se však o novátorskou sklářskou technologii, zaujala jej ale věrnost portrétů, přičemž se podívoval, že jej Egermann ani netrápil dlouhým seděním jako všichni vídeňští portrétisté. /J. R. Vávra: viz pozn. č. 22 a zpráva z výstavy v r. 1831./
- 36/ E. Reitharová: Malířství, v: Praha národního probuzení /Čtvero knih o Praze/, Praha 1980, s. 326.
- 37/ Císař Ferdinand projevil zájem o průmyslové výstavy. Svědčí o tom např. i jeho návštěva moravsko-slezské průmyslové výstavy, zahájené 19. srpna toho roku, na níž zakoupil různé výrobky v celkové ceně 500 zlatých pro technický kabinet ve Vídni. /K. Adámek: Z pamětí korunování českých králův, Lorenzova nová česká knihovna, dí-

lo I., v Třebíči a Praze 1890, s. 67./

38/ K. Adámek - viz výše, s. 111-112.

39/ Vídeňský malíř E. Gurk /též Gurck; 17. 11. 1801 Vídeň - 31. 3.

1841 Jeruzalém/ vynikal zejména v technice akvarelu, což bylo podmíněno jeho pobyty v cizině v době mládí s rodiči, hlavně v Anglii. Tam se dokonale seznámil s technikou akvarelu, které zůstal věrný. Až po návratu do Vídně začal studovat na Akademii. Věnoval se dokumentárnímu záznamu událostí, zachycených v chronologické řadě akvarelů. Gurkovy akvarely byly pak převáděny do grafické podoby, která umožňovala jejich větší rozšíření a popularitu. Zprvu to byly rytiny a později od r. 1830 již litografie. Zřejmě okolnost, že zaměstnavatelem otce byl panovník /Gurkův otec byl komorním malířem císařského dvora/, jej vedla k tomu, že se soustředil na zobrazování všedních a slavnostních událostí panovnického dvora. Poprvé se tak Gurk uplatnil při korunovaci čtvrté manželky císaře Františka I., Karoliny Augusty Bavorské, na uherskou královnu v Bratislavě r. 1825. Čtyřiařadvacetiletý Gurk vytvořil v Bratislavě sérii akvarelů, které byly přepsány do rytin. Tehdy si jej všiml následník trůnu Ferdinand a od té doby jej Gurk stále provázel a dokumentoval všechny důležité události jeho života. V r. 1830 vytvořil dvanáctidílný cyklus, dokumentující Ferdinandovu korunovaci na uherského krále v Bratislavě, v r. 1834 40 akvarelů z cesty do Mariazell a v tom pokračoval i po r. 1835, kdy nebyl jmenován na uvolněné místo dvorního malíře, jak očekával. V r. 1836 vytvořil cyklus akvarelů z pražské korunovace na českého krále a v r. 1838 dokumentoval ještě Ferdinandovu korunovaci na lombardsko-benátského krále v Miláně.

Ve svých necelých čtyřiceti letech se Gurk vydal na studijní cestu do Orientu, kde se však brzy nakazil tyfem a 31. března 1841 v Jeruzalémě zemřel. /Thieme-Becker: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, 30. díl, Leipzig 1920./

40/ Litograf Franz Wolf byl činný ve Vídni v letech 1820-1840. Převedl do grafiky již i dřívější Gurkův cyklus akvarelů z korunovace Ferdinanda a Marie Anny na uherské krále. Snad je tento litograf Wolf totožný s portrétistou a krajinářem Franzem Wolfem, žijícím v letech 1795-1859, který byl od r. 1811 žákem vídeňské akademie a činný byl ve Vídni, kdy zejména v letech 1841-1843 vytvořil víc akvarelů s pohledy na město. /Thieme-Becker: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, 36. díl, Leipzig 1947, s. 196./

41/ U 12 stolů zasedli nejvyšší úředníci gubernia, v den korunovace manželky pak jejich manželky:

u 1. stolu byl hostitelem nejvyšší purkrabí a předseda gubernia a

českého sněmu, hrabě Karel Chotek z Chotkova a Vojnína. Úkol nejvyššího purkrabího však při korunovaci musel narychlo převzít státní ministr h. Kolovrat-Libštejnský. Prahu totiž právě zaplavila cholera epidemie, vzrůstající se již od konce srpna. Nejrušivěji do korunovačních oslav zasáhla tím, že "5. září v Praze zemřel na cholera ve věku 55 let olomoucký arcibiskup Ferdinand Maria hrabě Chotek, jemuž měl den po korunovaci král udělit olomoucká arcibiskupská léna a jehož smrt vyřadila do jisté míry z účasti na oslavách jednoho z jejich hlavních činitelů, nejvyššího purkrabího Chotka, arcibiskupova bratra; Černín si zapsal do deníku, co se asi šeptalo po Praze, že smrt arcibiskupova je prý trest boží pro purkrabího za to, že v době epidemie trval na provedení korunovace, jež je jeho dílem. Arcibiskup Chotek pohřben byl 9. září v Nových Dvorech". /J. Muk: Poslední korunovace českého krále roku 1836, Bílé knihy sv. X, Praha 1936, s. 50-51./ Odpadnutím přidělení lén z programu oslav zbyl císaři 8. září čas na návštěvu výstavy. A olomouckého arcibiskupa při korunovaci zastoupil arcibiskup pražský, Ondřej Alois Ankvíč hr. Skarbek z Poslavice, rodem Polák.

U 2. hofmistrovského stolu byl hostitelem baron Heřman Hess,
u 3. stolu maršálek hrabě Kristian Clam-Gallas,
u 4. stolu komorník hrabě Prokop Hartmann z Klarsteina,
u 5. stolu zemský sudí baron Bedřich M. Wagemann,
u 6. stolu kancléř Antonín Mitrovský z Mitrovic, zastoupený při korunovaci prezidentem dvorské komory K. Augustem,
u 7. stolu manský sudí hr. Leopold Špork z Lobkovic,
u 8. stolu prezident nad apelacemi, jenž byl dědičný v rodině knížat, Kinských,
u 9. stolu prezident české komory,
u 10. stolu zemský písař rytíř Josef Procházka,
u 11. stolu podkomoří svob. pán Karel Margelík,
u 12. stolu hradecký purkrabí rytíř Karel Horn.

Na litografiích byly zpodobeni i strážcové koruny ze stavu panského - hr. Dietrichstein a ze stavu rytířského - Václav Bohuš, rytíř z Otěšic, truksas /stolník/ - kníže Colloredo Mannsfeld, číšník - hr. Černín z Chudenic, kraječ - hr. Waldstein, kuchmistr - hr. Vratislav z Mitrovic, pokladník - kníže Lobkovic a dveřník - svob. pán Mladotá ze Solopisk.

Během hostiny královny seděla u panovnického stolu i císařova sestřenice, nově ustavená kněžna abatyše Tereziánského ústavu šlechticů na PH, Marie Terezie Isabella, jež korunovala královnu. /Podrobně o tom: J. Muk: cit. d./ Na litografiích je dobře patrná i Navrátilova výzdoba Vladislavského sálu.

Za vyhledávání archiválií v archívních fondech děkuji
dr. Věře Vávrové z Archívu Pražského hradu.